

EKONOMİK KAYGILARDAN ÖZGÜRLÜK TALEPLERİNE: SÜVEYDA PROTESTOLARI NE ANLATIYOR?

DR. TUBA YILDIZ

Akademisyen İSTANBUL ÜNİ.

“

Devam eden Süveyda gösterilerinin, Der'a ve Deyrizor'da başlayan çatışmaların Esad'ın meşruiyet sorununu yeniden gündeme taşınması, Süveydalı Dürzilerin bayraklarıyla renklendirdikleri protestoların bölgesel koşullar, Dürzi cemaati ve Esad düzleminde tartışılması gerekliliğini gün yüzüne çıkarmaktadır.

”

Suriye'nin güneyindeki Süveyda bölgesinde Beşar Esad yönetimine karşı başlayan protestolar birinci ayna girdi. 2011 yılında başlayan Arap Baharı'ndan bu yana en kalabalık protestolara sahne olan Süveyda bu anlamda yeni bir gerilime de sahne oluyor. Çoğunluğunu Dürzilerin oluşturduğu protestocular, şu ana kadar devlet kurumlarından birkaçına yapılan saldırılar dışında geniş çaplı bir taşkınlık çıkarmadan

sakin bir tonda taleplerini dile getirirken, rejim tarafından protestolara yönelik henüz bir karşılık gelmemesi de dikkatleri çekmektedir. Esasen Mayıs ayında Beşar Esad'ın Suriye devlet başkanı olarak Arap Ligi'ne geri dönüşü, bölgesel meşruiyetini sağlamaya çalışması ve siyasi bir muhatap olarak görülmeye başlaması, bir diğer ifadeyle 2023 yılının Beşar Esad'ın yılı olduğuna yönelik işaretler yeni dönemde Esad'ın politik çizgisini daha kıvrımlı belirleyeceğini göstermektedir. Bununla birlikte devam eden Süveyda gösterilerinin, Der'a ve Deyrizor'da başlayan çatışmaların Esad'ın meşruiyet sorununu yeniden gündeme taşınması, Süveydalı Dürzilerin bayraklarıyla renklendirdikleri protestoların bölgesel koşullar, Dürzi cemaati ve Esad düzleminde tartışılması gerekliliğini gün yüzüne çıkarmaktadır.

ARAP BAHARI'NDAN BUGÜNE DÜRZİLER VE SÜVEYDA PROTESTOLARI

Suriye'nin yüzde 3'lük bir kesimini oluşturan Dürziler, Süveyda ve

Golan Tepeleri'nde yaşayan nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Süveyda'da yaşayan yaklaşık 500.000 Suriyelinin yüzde 91'ini oluşturan Dürzi cemaati, 2011'de Suriye'de başlayan halk ayaklanmasını sessiz karşılayan topluluklardan biri oldu. Bu nötrlük, Dürzilerin Esad politikalarından memnuniyetini ifade etmemekle birlikte, cemaatin stratejik durumundan dolayı pragmatik yaklaşımlarını gösteriyordu. Nitekim Osmanlı Devleti dağıldıktan sonra modern Ortadoğu'da Lübnan, İsrail, Ürdün ve Suriye'de dağılmış olan Dürziler ortak inanç zemininde birleşmeler de tarihi düzlemde, buldukları

bölgenin siyasi iklimine göre farklı politik stratejiler belirlemişlerdir. Bu doğrultuda Süveydalılar da halk ayaklanmasının başladığı süreçte toplu direnişe katılmayı reddettiler ancak süreç içinde küçük çaplı gösterilerle rejime karşı tepkilerini göstermeyi ihmal etmediler. İlk büyük ayaklanma ise 2017 yılının Kasım ayında Irak ve Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) bölgeye yaptığı saldırılar sonucu açığa çıktı. Terör örgütü İŞİD tarafından Dürzi köylerine başlatılan operasyonlar ve Dürzilerin inançlarını değiştirmeye yönelik sistematik baskılar, cemaatin toplu bir şekilde ayaklanmasına yol açtı. Beşar Esad,

bölge halkına olan desteğini göstermek adına birkaç girişimde bulunsa da 2018 Temmuz'unda İŞİD'in daha büyük bir saldırıyla Dürzileri doğrudan hedef alması, cemaatin Esad rejimine karşı tutumu noktasında kritik bir döneme girmesine yol açtı. Saldırılarda 200'den fazla Dürzi'nin öldürülmesi, 32 kadının kaçırılması ve yayımlanan raporlara göre evlerine baskınlar düzenlenerek işkenceye maruz kalmaları, Dürzilerin büyük şoka girmesine neden oldu.

Esad rejiminin bölgedeki kontrolünü önemli oranda kaybetmiş ol-

ması Dürzilerin çaresiz kalmalarındaki ve güvensiz hissetmelerindeki en etkili faktör oldu. Bunun yanı sıra bölgenin giderek Hizbullah'ın nüfuz alanına dönüşmesi ve yerel silahlı grupların Hizbullah'ın kontrolüne alınması bir diğer güvenlik problemini oluşturdu. Bu tarihten itibaren de Dürziler dönemseller olarak ayaklanmaya başladı. 2021 ve 2022'de güvenlik problemleriyle birlikte ekonomik koşulların giderek zorlaşması karşısında ayaklanan Dürziler, seslerini istedikleri gibi duyurmayı başaramadılar ancak 2023 protestolarına giden yolun taşlarını döşemeye başladılar.

“

Gösterilerin barışçıl bir şekilde devam ediyor oluşu ve rejimin protestoculara henüz müdahale etmemesi ise Beşar Esad'ın içinde bulunduğu yeni konjonktüre göre takındığı tutuma işaret etmektedir. Her ne kadar protestolar Esad rejimine karşı bir tehdit oluşturmasa da madalyonun yeni bölgesel dinamizme bakan bir tarafı da bulunmaktadır.

”

Bu bağlamda bir aydır süren protestolara katılım özellikle Dürzi genç erkek ve kadınların sayılarının artmasıyla bölge ülkelerinin gündeminde kısa sürede yerini aldı. 16 Ağustos'ta başlayan protestolara Dürzi Şeyhü'l Akl'ların da katılım sağlamış olması halkın talepler konusundaki motivasyonunun artmasındaki önemli etkenlerden biri oldu. Eylül ayının başında 2000'den fazla protestocunun Kerame Meydanı'na inmesiyle tarihinin en bü-

yük katılımına şahitlik eden Süveyda'da benzin fiyatları üzerindeki sübvansiyonun kaldırılmasına karşı başlayan protestolar, doğrudan Esad karşıtlığına dönüşmeye başladı. Kerame Meydanı'nı dolduran Dürziler, itikadi sembolleri olan bayraklarıyla birlikte rejimin düşmesi için seslerini yükseltti. Protestolarda Suriye bayrağının yerine Dürzileri sembolize eden bayrağın bulunması ve atılan özgürlük sloganları ise Dürzilerin özerklik istediklerine dair mesnetsiz yorumları beraberinde getirdi. Hâlihazırda Dürzi cemaatinde özerkliğe dair bir isyan hareketinin olmadığı Dürzi dinî liderlerin verdikleri “ulusal birlik” mesajları kapsamında net bir şekilde ifade edildi. Reform ve adil yönetim çağrılarının yapıldığı gösterilerde beş rengi içeren ve her rengin dinî bir kimlik ve sembole işaret ettiği bayrağın meydanlarda görünmesi ise Dürziler açısından bir kimlik tanımına karşılık gelmektedir. Bir başka ifadeyle Dürzi bayrağını oluşturan renklerin itikadi temelleri tanımlıyor oluşu

mezhep kimliğinin öne çıkarılması açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla Dürzi bayrağı özerkliği talep eden bir bayrağı değil, mezhebi ifade eden bir sembol olarak dikkat çekmektedir.

Gösterilerin barışçıl bir şekilde devam ediyor oluşu ve rejimin protestoculara henüz müdahale etmemesi ise Beşar Esad'ın içinde bulunduğu yeni konjonktüre göre takındığı tutuma işaret etmektedir. Her ne kadar protestolar Esad rejimine karşı bir tehdit oluşturmasa da madalyonun yeni bölgesel dinamizme bakan bir tarafı da bulunmaktadır. Esad'ın 10 yıl aradan sonra elde ettiği siyasi kimliği, rejimin mutaat olduğu üzere gösterilere şiddetle karşılık vermesinin ve halkını bombalamasının önüne geçmektedir. Diğer taraftan Dürzilerin cemaat olarak Suriye'deki kritik önemi, aşiret-cemaat bağının sıkı bir zemin üzerine oturmuş olması, İsrail ve Lübnan'daki güçlü etkileri, ayrıca Süveyda sınırındaki Ürdün'de bulunan Dürzilerin var-

likları, Esad'ın ayaklanmalar boyunca Suriye halkına uyguladığı şiddeti Dürzilere uygulamasının önüne geçmektedir. Ek olarak Dürziler tarafında henüz kayda değer bir taşkınlığın yaşanmamış olmasının da etkisiyle birlikte, eş zamanlı denecek kadar yakın bir süreçte Deyrizor'da başlayan ve terör örgütü YPG ile Arap aşiretleri arasında süregiden çatışmaların şiddetini artırması da Esad'ın Süveyda üzerindeki odağını zayıflatmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte ekonomik koşulların düzeltilmesi talepleri geride kalmaya ve hukuki düzenlemelerden siyasi reformlara ve nihayetinde Esad'ın gitmesine yönelik sloganlara rejimin daha fazla sessiz kalmayacağı da bilinmektedir. Esad'ın Şeyhül Akl'ları kullanarak protestoları bastırması bir alternatif gibi gözükse de protestoların devamı halinde tehdit dilini kullanarak eyleme geçmesi güçlü ihtimal olarak durmaktadır.

“

Velid Canbolat, her ne kadar Beşar Esad'ın Arap Ligi'ne dönüşünü eleştirmiş olsa da bölgesel dengelerin rejim lehine değişmiş olması Canbolat'ın kendi mezhepdaşlarını tehlikeye atmaktan ikili oynamayı tercih etmesine neden olmaktadır.

”

PROTESTOLARA LÜBNAN'DAN BAKIŞ

Süveyda protestoları değerlendirilirken cemaatler arası ilişkilerin de hassas dengelerini analiz etmekte fayda var. Bu noktada özellikle Lübnanlı Dürzi siyasi liderlerin protestoları ele alış biçimleri önem

arz etmektedir. Her ne kadar iki Dürzi lider Velid Canbolat ve Talal Arslan için Dürzi cemaatinin Suriye'deki varlığı siyasi ve mezhebî açıdan aynı belirleyici değere sahip olsa da Dürzi liderlerin ortak görüş bildirme konusuna yanaşmadıkları görülmektedir. Öte yandan her iki lider de toplumsal ve mezhepsel kimliğin muhafazası açısından protestolara desteklerini iletmeden geri kalmaları da mesajların tonunun yeni bölgesel değişimler açısından farklılaştığı açığa çıkmaktadır. Bu bağlamda İlerici Sosyalist Parti'nin eski lideri Velid Canbolat'ın açıklamalarının önekilere nazaran güçlü olmadığı dikkati çekmektedir. Nitekim hatırlanacağı üzere, Canbolat'ın 2014 yılında Suriye Dürzilerini Esad rejimine karşı devrimcilerle birlikte olmaları konusundaki dikkat çeken konuşmalarının, Esad'ın gücünün zayıflamaya başladığı bir döneme denk gelmesi söz konusuydu. Ancak 2023 yılında Esad'ın siyaseten görünür olmaya başlaması, aynı zamanda Hizbullah'ın Lübnan'daki etkinliğinin yanı sıra Süveyda'daki nüfuzu, Canbolat'ın Süveyda protestolarını net bir dille desteklemesinin önüne geçmektedir. Velid Canbolat, her ne kadar Beşar Esad'ın Arap Ligi'ne dönüşünü eleştirmiş olsa da bölgesel dengelerin rejim lehine değişmiş olması Canbolat'ın kendi mezhepdaşlarını tehlikeye atmaktan ikili oynamayı tercih etmesine neden olmaktadır.

Lübnanlı Dürzi lider Talal Arslan'ın tutumu ise Canbolat'a göre daha farklı kaygılar içermektedir. Esad rejiminin Lübnan'daki önemli mütefiki olan Arslan için, Süveyda protestoları provoke edilmekte ve

otoriteye karşı bir isyan dalgasına doğru çekilmektedir. Dolayısıyla Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın Lübnan protestolarında kullandığı üslup minvalinde ifadeler kullanan Talal Arslan, protestocuları herhangi bir krize sebep olmama konusunda uyarmaktadır. Arslan'ın 2018 saldırılarından sonra da Süveydalıların Esad'ın yönetiminde korunabileceklerine dair yaptığı açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, beklentilerin dışına çıkmayan cümleler sarf etmiş olması şaşırtılacak bir durum değildir. Bununla birlikte protestoculara yönelttiği uyarılar nedeniyle Talal Arslan'ın, Dürzi temsilciliğinde, Arslan ailesinin en önemli politik figürlerinden Şekib Arslan'dan çok daha fazla zayıf halka olarak kalacağını göstermektedir.

Süveyda protestoları devam ederken Esad rejiminin nasıl karşılık vereceği merak konusu olsa da göstericilerin amacına ulaşamayacağı gerçeğini kabul etmek gerekmektedir. Ekonomik koşullar noktasında küçük çaplı adımlar atılması, Süveydalıların bir nebze rahatlatılabilir ancak bölgenin uyuşturucu kaçakçılığının güzergâhında oynadığı rol, Hizbullah'ın kontrolünü bölgeden çekmesinin önüne geçmektedir. Bu durum ise Süveydalı Dürzilerin her geçen gün tehlikede hissetmelerini yoğunlaştırmaktadır. Bu nedenle Süveyda Dürzilerinin Esad'a yönelik öfkesi giderek büyümektedir. Sonuç olarak Dürzi dinî liderlerin itidal çağrısı daha büyük krizlerin önüne geçmek adına bir yöntem olsa da Esad'ın Dürzilerle olan ilişkisi geri dönülemez bir yola giriyor gibi gözükmektedir. ■